

NIL GEJMEN
OKEAN NA KRAJU
PUTELJKA

Preveo
Draško Roganović

■ Laguna ■

Naslov originala

Neil Gaiman

THE OCEAN AT THE END OF THE LANE

Copyright © 2013 by Neil Gaiman

Translation Copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Amandi,
koja je želela da zna*

„Jasno se sećam svog detinjstva... Znao sam neke stravične stvari. Ali sam znao i da odrasli ne smeju saznati da ih znam. To bi ih užasnulo.“

MORIS SENDAK, U RAZGOVORU S ARTOM
ŠPIGELMANOM, *NJUYORKER*, 27. SEPTEMBRA 1993.

Bilo je to najobičnije jezerce za patke, smešteno skroz
iza farme. Uopšte nije bilo veliko.

Leti Hempstok je rekla da je to okean, ali ja sam znao da je to glupost. Rekla je da su oni došli ovamo iz zavičaja, s one strane okeana.

Majka je rekla Leti da je pobrkala, te da je to bilo vrlo davno, a da je, uostalom, zavičaj potonuo.

Letina baka, Staramajka Hempstok, rekla je da obe greše i da ono što je potonulo nije bio *pravi* zavičaj. Rekla je da se seća njihovog pravog zavičaja.

Rekla je da je njihov pravi zavičaj nestao u prasku.

Prolog

Bio sam u crnom odelu i beloj košulji, s crnom kravatom i u crnim cipelama, lakovanim i uglancanim: u toj odeći bi mi inače bilo neprijatno, kao da sam u ukradenoj uniformi ili da se pretvaram da sam odrastao. Ali danas mi je pružala svojevrsnu utehu. Prikładna odeća za veoma težak dan.

Izjutra sam obavio svoju dužnost – održao slovo koje je trebalo da održim, sve što sam zaista i mislio dok sam izgovarao – a potom, po završetku službe, seo u auto i odvezao se, potpuno besciljno, bez ikakvog plana, jer je trebalo da ubijem bar nekih sat vremena pre no što kucne čas da se ponovo susretnem s ljudima koje godinama nisam video, da se sa svima redom rukujem i ispijem previše čaja iz najboljeg porcelana. Vozio sam se vijugavim seoskim putevima Saseksa kojih sam se

maglovito sećao, sve dok nisam shvatio da se krećem ka centru grada; stoga skrenuh nasumice u bočnu ulicu, a potom levo, pa desno. Tek tada sam uvideo kuda sam se zaputio, kuda sam zapravo sve vreme išao, pa se osmehnuh sopstvenom idiotizmu.

Vozio sam se prema kući koja već decenijama ne postoji.

I dok sam se vozio širokim drumom koji nekada beše pošljunčana staza pokraj polja ječma, nosio sam se mišlju da se vratim, da okrenem kola i da ne rovarim po prošlosti. Ali bio sam radoznao.

Stara kuća, ona u kojoj sam živeo sedam godina, od pete do dvanaeste godine, ta kuća je odavno bila porušena i nije je bilo. A nova kuća, koju su moji roditelji podigli u dnu vrta, između žbunja azaleja i zelenog kruga u travi koji smo zvali vilin-prsten, ona je prodana još pre trideset godina.

Usporio sam kada sam ugledao novu kuću. U mojoj glavi ona će uvek biti „nova kuća“. Parkirao sam se ispred, posmatrajući kako su sadašnji vlasnici adaptirali građevinu s polovine sedamdesetih. Zaboravio sam da su joj cigle smeđe poput čokolade. Novi vlasnici su preradili sićušni balkon moje majke u svetlarnik na dva sprata. Piljio sam u kuću, prisećajući se svog puberteta manje no što sam očekivao: ničeg dobrog, ničeg lošeg. To je samo mesto gde sam neko vreme živeo kao tinejdžer. Kao da ta kuća danas više nije bila deo moje ličnosti.

Izvezao sam se s njihovog prilaza.

Znao sam da je došlo vreme da se odvezem do sestri-
ne vesele i prepune kuće, koja je bar danas sva sređena i
svečana. Tamo bih pričao s ljudima za koje sam još pre
mnogo godina zaboravio i da postoje, a oni bi me pitali
za moj brak (koji je propao pre više od decenije – veza se
polako krzala, sve dok, kao što to uvek biva, nije najzad
pukla), viđam li se s nekim (ne viđam se; nisam čak bio
siguran ni da li sam u stanju, bar ne još), pitali bi me
kako su mi deca (odrasla, vode sopstvene živote, žao
im je što nisu bili u prilici danas da dođu), kako posao
(ide dobro, hvala na pitanju, odgovorio bih, ne znajući
kako da pričam o onome čime se bavim. Da umem da
pričam o tome, ne bih morao time da se bavim. Bavim se
umetnošću: ponekad stvaram pravu umetnost, a pone-
kad prosto njome ispunjavam praznine u svom životu.
Barem neke od njih. Ne sve). Pričali bismo o pokojniku;
prisećali se umrlih.

Mali seoski put iz mog detinjstva postao je crn asfalti-
ran drum koji je služio kao graničnik između dve nepre-
gledne stambene četvrti. Nastavio sam da vozim njime,
sve dalje od grada, suprotno od smera u kom je trebalo
da idem, što mi je veoma prijalo.

Novi crni put postade uži, vijugaviji, postade usa-
mljena saobraćajna traka koje sam se sećao iz detinj-
stva, sav od utabane zemlje i kvrgavog šljunka nalik
koščicama.

Uskoro sam, polako i truckavo, vozio uskim puteljkom, s obe strane oivičenim naizmenično čičkom, divljim trnovitim ružama, stabljikama leske ili zapuštenom živicom. Osećao sam se kao da sam se odvezao u prošlost. Taj puteljak je bio isti kakvog sam se sećao, iako se sve ostalo promenilo.

Prošao sam pored imanja Karavej. Sećam se kada sam, tek što sam napunio šesnaestu, poljubio rumenu, plavokosu Kali Anders, koja je tu živela, a čija se porodica nedugo potom preselila na Šetlandska ostrva, te je više nikada nisam ni video ni poljubio. A nadalje su se, čitav kilometar s obe strane puteljka, pružala nepregledna polja: mozaik livada. Puteljak je postepeno postajao staza. Bližio mu se kraj.

Setio sam se farme Hempstokovih i pre no što sam zašao za okuku i video je kako se uzdiže preda mnom, sva od crvenih cigala, oronula i veličanstvena.

Zatekla me je nespremnog, iako se puteljak oduvek tu završavao. Dalje se nije moglo. Parkirao sam auto pokraj ograđenog zemljišta. Nisam imao nikakav plan. Pitao sam se živi li neko još uvek tu, posle toliko godina, tačnije, da li Hempstokovi još tu žive. Nije bilo verovatno, međutim, na osnovu ono malo čega sam se sećao, oni su bili krajnje neverovatni ljudi.

Čim sam izašao iz kola, zapahnuo me je smrad kralje balege, pa sam, hodajući kao po jajima, prešao preko omanjeg dvorišta do ulaznih vrata. Uzalud sam tražio zvono, a onda sam pokucao. Vrata nisu bila dobro

zatvorena, pa su se nežno odškrinula kada sam ih kucnuo zglobovima prstiju.

Bio sam već ovde, zar ne, veoma davno? Bio sam uveren da jesam. Stvari koje uslede ponekad prekriju i pomute uspomene na detinjstvo, poput detinjih igračka na dnu pretrpanog ormara odraslog čoveka, ali one nikad nisu zauvek izgubljene. Stao sam u predvorju i oglasio se: „Zdravo! Ima li koga?“

Ništa nisam čuo. Namirisao sam sveže pečen hleb, vosak za nameštaj i staro drvo. Oči su mi se sporo privikavale na tamu: čkiljio sam, spreman da se okrenem i odem, kad iz mračnog hodnika istupi starija žena s belom krpom za prašinu. Duga seda kosa joj je padala niz ramena.

Rekao sam: „Gospođo Hempstok?“

Ona nakrivi glavu i odmeri me. „Da. *Znam* te, mlađiću“, reče. Ja nisam mladić. Već neko vreme. „Znam te, ali kad zađeš u moje godine, sve ti se zbrka. Ko si ti, zapravo?“

„Mislim da sam imao sedam ili osam godina kada sam poslednji put bio ovde.“

Ona se uto osmehnu. „Ti si beše Letin drug? Odozgo, s početka puteljka?“

„Dali ste mi mleko. Bilo je toplo, pravo iz krave.“ A zatim sam shvatio koliko je godina prošlo, pa se ispravih: „Ne, niste to bili vi, biće da mi je vaša majka dala mleko. Izvinite.“ Kako starimo, polako se pretvaramo u sopstvene roditelje; ako dovoljno dugo poživimo, videćemo lica

kako se ponavljaju u vremenu. Sećao sam se gospođe Hempstok, Letine majke, kao punačke žene. Ova žena beše krhka i tanka kao prut. Ličila je na svoju majku, na ženu koju sam znao kao Staramajku Hempstok.

Ponekad bih u ogledalu ugledao lice svoga oca, a ne sopstveno, i setio se kako bi se on uvek osmehnuo ogledalu pre nego što izađe iz kuće. „Što si zgodan“, rekao bi odobravajuće svom odrazu. „Baš si zgodan.“

„Jesi li došao da vidiš Leti?“, upita gospođa Hempstok.

„Je li ona tu?“ Ta pomisao me je iznenadila. Zar ne beše nekud *otišla*? U Ameriku?

Starica odmahnu glavom. „Baš sam se spremala da pristavim čajnik. Jesi li za šoljicu čaja?“

Oklevao sam. A zatim sam rekao da bih radije, ako joj ne smeta, da me prvo odvede do jezerca za patke.

„Jezerca za patke?“

Znao sam da je Leti imala neki smešan naziv za njega. Toga sam se sećao. „Zvala ga je more. Tako nekako.“

Starica spusti krpu na komodu. „Pa morsku vodu ne možeš da piješ, znaš? Preslana je. Kao da piješ krv nam nasušnu. Sećaš li se puta do tamo? Obidi kuću i doći ćeš do njega. Samo prati stazu.“

Da ste me sat vremena ranije pitali, rekao bih ne, ne sećam se puta. Nisam mislio ni da ću se setiti imena Leti Hempstok. Ali čim sam se našao u tom predvorju, sve je počelo da mi se vraća. Iza svakog ugla su me čekale i dozivale uspomene. Da ste mi rekli da mi je opet sedam godina, možda bih vam i poverovao, bar na tren.

„Hvala lepo.“

Izašao sam na farmu. Prošao sam pored kokošinjca, pored stare štale i ivicom njive, prisećajući se gde se nalazim i šta me sledeće čeka, ushićen tom spoznajom. Uz njivu su se protezale leske. Ubrao sam pregršt zelenih lešnika i stavio ih u džep.

Sledeće je jezerce, pomislih. Samo da obiđem ovu šupu i videću ga.

Kada sam ga ugledao, osetio sam čudnovat ponos, kao da je to jedno sećanje uspeo da donekle odagna sivilo tog dana.

Jezerce je bilo manje nego što sam ga se sećao. Na suprotnom kraju nalazila se mala drvena šupa, a pored staze beše stara, teška klupa od drveta i gvožđa. Izljudane drvene letve behu pre nekoliko godina ofarbane u zeleno. Seo sam na klupu i zagledao se u odraz neba na vodi, barsko sočivo uz obalu, i nekoliko lokvanja. Tu i tamo bih bacio po jedan lešnik u sredinu jezerceta, jezerceta koje je Leti Hempstok zvala...

Nije bilo more, zar ne?

Sad bi bila starija od mene, Leti Hempstok. Onomad je bila svega nekoliko godina starija od mene, ma koliko se pravila važna. Imala je jedanaest godina. A ja... koliko sam ja imao? Bilo je to nakon rođendanske žurke. Toga se sećam. Znači da mi je bilo sedam.

Pitao sam se jesmo li ikada upali u vodu. Da li sam je gurnuo u jezerce za patke, tu čudnu devojčicu što je

živela na farmi na samom kraju puteljka? Sećam je se u vodi. Možda je i ona mene gurnula unutra.

Kuda je ono otišla? U Ameriku? Ne, u *Australiju*. Eto kud. Nekud veoma daleko.

I to nije bilo more, već okean.

Okean Leti Hempstok.

Setio sam se toga i sve mi se vratilo.

Niko nije došao na moj sedmi rođendan. Sto je bio krcat pudingom i kolačima, sa po jednim kartonskim šeširićem pokraj svakog mesta, dok se u samom njegovom središtu nalazila rođendanska torta sa sedam svećica. Na torti je šlagom bila nacrtana knjiga. Moja majka, koja je i priredila zabavu, rekla mi je da joj je žena u poslastičarnici kazala da nikada ranije nisu pravili rođendansku tortu s knjigom, da su dečacima uglavnom stavljali fudbalske lopte ili svemirske brodove. Ovo im je bila prva knjiga.

Kada je postalo očigledno da se niko neće pojaviti, moja majka je upalila sedam svećica na torti, a ja sam ih ugasio. Pojeo sam parče torte, u društvu moje mlađe sestre i njene drugarice (obe su zabavi prisustvovala

iz znatiželje, a ne kao zvanice) pre nego što su one, kikoćući se, otrčale u baštu.

Moja majka je pripremila igre i zanimacije za zabavu, ali pošto nije bilo nikoga, čak ni moje sestre, nijedna igra nije odigrana, a ja sam sâm odmotao novine s nagrade za igru „prosledi dalje“, za koju se ispostavilo da je plava plastična figurica Betmena. Bio sam tužan što mi niko nije došao na proslavu, ali srećan što sam dobio igračku Betmena, a moj rođendanski poklon je čekao da ga pročitam – kutija sa svim knjigama o Narniji, što sam poneo na sprat. Legao sam na krevet i izgubio se u pričama.

Voleo sam to. Uostalom, knjige su bile pouzdanije od ljudi.

Roditelji su mi poklonili i LP *Najbolje pesme Gilberta i Salivena*, kao dodatak uz druge dve njihove ploče u mojoj kolekciji. Voleo sam Gilberta i Salivena još od svoje treće godine, kada me je očeva najmlađa sestra, moja tetka, odvela da vidim *Jolantu*, predstavu punu plemića i vilenjaka. Bilo mi je mnogo lakše da prihvatim postojanje i prirodu vilenjaka nego lordova. Moja tetka je nedugo potom umrla u bolnici od upale pluća.

To večer, moj otac se vratio s posla i doneo kartonsku kutiju. U kartonskoj kutiji se nalazilo paperjasto crno mače nepoznatog pola, koje sam smesta nazvao Pufnica i koje sam potpuno i svesrdno zavoleo.

Pufnica mi je noću spavala na krevetu. Pričao bih joj ponekad noću, kad moja sestra ne bi bila tu, napola očekujući da mi odgovori na mom jeziku. Ali to se nikad

nije desilo. No nisam se bunio. Mače je bilo umiljato, znatiželjno i sjajan družbenik nekome čija se rođendan-ska proslava sastojala od stola prekrivenog minjonima, belim pudingom i tortom, zajedno s petnaest praznih stolica na rasklapanje.

Ne sećam se da sam ikada pitao ikoga iz mog ode-ljenja zašto mi nije došao na proslavu. Nisam ni morao da pitam. Uostalom, oni mi nisu bili prijatelji. Bila su to tek deca s kojom sam išao u školu.

Polako sam sklapao prijateljstva, ako bih ih uopšte i sklapao.

Imao sam knjige, a sada i svoje mače. Bićemo kao Dik Vittington i njegova mačka, bio sam uveren u to, ili – ako bi se ispostavilo da je Pufnica izuzetno pametna – bili bismo kao vodeničarev sin i Mačak u čizmama. Mače mi je spavalo na jastuku, te bi me čak čekalo da se vratim iz škole, sedeći na prilazu ispred moje kuće, tik uz ogradu, sve dok ga, mesec dana kasnije, nije pregazio taksi koji je dovezao kopača opala do moje kuće.

Ja nisam bio tu kada se to dogodilo.

Tog dana sam se vratio iz škole, a moje mače me nije čekalo da me pozdravi. U kuhinji je bio visok, vižljast preplanuo čovek u kariranoj košulji. Sedeo je za kuhinj-skim stolom i pio kafu. Mogao sam da je namirišem. U to doba je sva kafa bila instant kafa, gorki crni prah iz tegle.

„Bojim se da sam imao malu nezgodu prilikom dola-ska“, rekao mi je veselo. „Ali nemaj brige.“ Akcenat mu

je bio ispresecan i meni nepoznat: tada sam prvi put čuo južnoafrički naglasak.

I on je pred sobom držao kartonsku kutiju.

„Crno mače je tebi pripadalo?“, upita.

„Zove se Pufnica“, reko.

„Aha. Kao što reko. Nezgoda prilikom dolaska. Bez brige. Otarasio sam se leša. Da se ti ne mučiš. Za sve sam se pobrinuo. Otvori kutiju.“

„Molim?“

Pokazao je na kutiju. „Otvori je“, reče.

Kopač opala je bio izuzetno visok. Bio je u farmerkama i kariranoj košulji svaki put kada sam ga video, izuzev poslednjeg. Oko vrata je nosio debeli lanac od belog zlata. Ni njega nije bilo kada sam ga poslednji put video.

Nisam hteo da otvorim njegovu kutiju. Hteo sam da odem nekud da budem sam. Hteo sam da plaćem za svojim mačetom, ali nisam to mogao dok su svi tu i gledaju u mene. Hteo sam da ga ožalim. Hteo sam da sahranim svog prijatelja u dnu bašte, iza vilin-prstena od zelene trave, u procepu između dva grma rododendrona, skroz iza plasta pokošene trave, gde niko sem mene nije zalazio.

Kutija se pomerila.

„Kupio sam ga za tebe“, reče čovek. „Ja uvek plaćam svoje dugove.“

Podigao sam jedan presavijen kraj na vrhu kutije, pitajući se nije li sve ovo neka šala, da moje mače nije

možda unutra. Ali me umesto toga dočeka prkosna riđa njuška mačka koji je piljio u mene.

Kopač opala izvadi mačku iz kutije.

Bio je to ogroman, prugast riđ mačor kome je nedostajalo pola uveta. Besno me je streljao pogledom. Ovom mačku se nije sviđalo da bude u kutiji. Nije bio naviknut na kutije. Pružio sam ruku da ga pomazim po glavi, osećajući se kao da sam time izneverio uspomenu na svoje mače, ali on ustuknu da ga ne bih slučajno dodirnuo, frknu na mene, a zatim se odšunja u udaljeni kutak prostorije, gde je ostao da sedi, zuri i mrzi.

„Eto ga. Mačka za mačku“, rekao je kopač opala, mrseći mi kosu hrapavom šakom. A zatim je izašao u predvorje, ostavivši me u kuhinji s mačkom koji nije bio moje mače.

Čovek promoli glavu kroz vrata. „Zove se Čudovište“, reče.

Osećao sam se kao u nekom lošem vicu.

Odškrinuo sam vrata ka dvorištu da bi mačak mogao da izađe. Zatim sam se popeo u svoju sobu, legao na krevet i plakao za pokojnom Pufnicom. Kada su se moji roditelji uveče vratili kući, mislim da niko nije ni pomeo moje mače.

Čudovište je živelo s nama nekih nedelju dana ili nešto duže. Stavio bih mu izjutra i uveče hranu za mačke u činiju, kao što sam to činio i za svoje mače. On bi sedeo kraj zadnjih vrata sve dok ga ja, ili neko drugi, ne pustim napolje. Viđali smo ga u bašti, kako se prikrada

od žbuna do žbuna, vere po drveću ili vreba u travi. Mogli smo da pratimo njegovo kretanje po plavim senicama i drozdovima koje bismo pronalazili mrtve u bašti, ali njega smo retko viđali.

Nedostajala mi je Pufnica. Znao sam da se nešto živo ne može tek tako zameniti, ali se nisam usuđivao da se roditeljima požalim na to. Bili bi zapanjeni što me to pogađa: jer ipak, iako mi je mače ubijeno, dobio sam zamenu. Šteta je nadoknađena.

Sve mi se to vratilo, ali čak i dok se vraćalo, znao sam da neće dugo potrajati – sve te uspomene su mi navirale u sećanje dok sam sedeo na zelenoj klupi pokraj jezerce-ta za koje me je Leti Hempstok bila ubedila da je okean.

 II

Nisam bio srećno dete, iako bih s vremena na vreme bio zadovoljan životom. Više sam živeo u knjigama nego bilo gde drugde.

Naša kuća beše velika, sa mnogo soba, što je bilo dobro kada smo je kupili, dok je moj otac još imao novca, ali kasnije više nije bilo.

Moji roditelji su me jedno popodne pozvali u svoju spavaću sobu, krajnje zvanično. Mislio sam da mora da sam nešto zgrešio i da mi sledi grdnja, ali nije bilo tako: rekli su mi samo da više nisu imućni, da nam svima sleduju odricanja i da ću morati da se odreknem svoje spavaće sobe, sobička na vrhu stepenica. Bilo mi je žao: moja soba je imala maleni žuti umivaonik ugrađen samo za mene, taman za moju visinu; soba beše iznad kuhinje, dok se tik u podnožju stepeništa nalazila soba

s televizorom, i uveče bih kroz poluodškrinuta vrata slušao umirujući žamor razgovora odraslih odozdo, pa se ne bih osećao usamljeno. Takođe, u mojoj spavaćoj sobi nikom nije smetalo ako bih držao vrata ka hodniku poluotvorena, tako da je ulazilo dovoljno svetla da se ne plašim mraka i, što je bilo podjednako važno, da mogu, po potrebi, krišom da čitam pri prigušenoj svetlosti iz hodnika i pošto mi dođe vreme za spavanje.

Nisam bio previše skrhan što su me prognali u ogromnu spavaću sobu moje mlađe sestre. Tamo su već bila tri kreveta, pa sam ja uzeo onaj do prozora. Voleo sam što mogu da se penjem kroz prozor spavaće sobe na dugački balkon od cigle, što mogu da spavam kraj otvorenog prozora i da na licu osetim vetar i kišu. Ali smo se moja sestra i ja stalno svađali, oko svega. Ona je volela da spava sa zatvorenim vratima, te je moja majka razrešila raspravu da li vrata spavaće sobe treba da budu otvorena ili zatvorena tako što je napravila tabelu i okačila je unutra na vratima; tu su naizmenično bile naznačene noći kada treba da bude po mom, a kada po sestrinom. Jedne noći bih bio smiren, druge prestrašen, u zavisnosti od toga da li su vrata bila otvorena ili zatvorena.

Moja nekadašnja soba na vrhu stepenica izdavala se i kroz nju su prošli raznorazni ljudi. Sve sam ih posmatrao s podozrenjem: spavali su u mojoj sobi i koristili moj mali žuti umivaonik koji je bio taman za moju visinu. Među njima su bili debela gospođa iz Austrije koja nam je rekla da ume da napusti svoju glavu i da

hoda po plafonu; student arhitekture s Novog Zelanda; američki par koji je moja majka, sablažnjena, isterala kad je otkrila da zapravo nisu u braku; a sada je tu bio kopač opala.

On je bio Južnoafrikanac, iako je novac zaradio u rudnicima opala u Australiji. Dao je meni i mojoj sestri po jedan opal, grub crni kamen sa zelenkasto-plavičasto-crvenim odsjajem. Moja sestra ga je zbog toga zavolela, oduševljena svojim opalom. Ja nisam mogao da mu oprostim smrt moga mačeta.

Došao je prvi dan prolećnog raspusta: tri nedelje bez nastave. Probudio sam se rano izjutra, ushićen pomišlju na beskrajne dane koje mogu da provedem kako god želim. Mogao bih da čitam. Da istražujem.

Navukao sam šorc, majicu i sandale. Sišao sam niz stepenice do kuhinje. Moj otac je kuvao, pošto se majka uspavala. Nosio je kućni ogrtač preko pidžame. Često je subotom spremao doručak. Rekao sam: „Tata! Gde mi je strip?“ Uvek bi mi petkom kupio novi broj *SMEŠ!*-a pre nego što se doveze s posla, a ja bih ga čitao subotom izjutra.

„Na zadnjem sedištu auta. Jesi li za tost?“

„Može“, rekoh. „Ali da ne zagori.“

Otac nije voleo tostere. Hleb je pekao u rerni i obično bi mu zagoreo.

Izašao sam pred kuću. Osvrnuo sam se oko sebe, vratio se unutra, gurnuo vrata od kuhinje i ušao kroz njih. Voleo sam kuhinjska vrata. Otvarala su se sa obe strane, na

unutra i spolja, kako bi, pre šezdeset godina, sluge mogle da ulaze i izlaze noseći u rukama pune ili prazne sudove.

„Tata? Gde su kola?“

„Ispred kuće.“

„Ne, nisu.“

„*Molim?*“

Utom je zazvonio telefon i moj otac izađe u predvorje, gde je ovaj stajao, da se javi. Čuo sam ga kako priča s nekim.

Tost je počeo da se dimi iz rerne.

Popeo sam se na stolicu i isključio rernu.

„To je bila policija“, reče moj otac. „Neko je prijavio da je video naš auto pri samom dnu puteljka. Rekao sam im da još nisam ni stigao da prijavim da je ukraden. Dobro. Možemo sad da pođemo tamo, da se nađemo s njima. *Tost!*“

Izvukao je tiganj iz rerne. Tost se dimio i s jedne strane bio ugljenisan.

„Je li i moj strip tamo? Ili su ga ukrali?“

„Ne znam. Policija nije pomenula tvoj strip.“

Moj otac namaza puter od kikirikija na zagorelu stranu oba komada tosta, umesto kućnog ogrtača ogrnu kaput preko pidžame, nazu cipele pa zajedno pođosmo niz puteljak. Žvakao je tost dok smo hodali. Ja sam svoj držao u ruci i nisam ga jeo.

Nismo ni pet minuta išli uskim puteljkom koji je presecao livade i poljane, kada se iza nas pojavi policijski auto. Usporio je, a vozač oslovi mog oca po imenu.

Krio sam krišku zagorelog tosta iza leđa dok je moj otac razgovarao s policajcem. Priželjkivao sam da moja porodica počne da kupuje normalni sečeni beli hleb, onaj kakav se stavlja u tostere, kao sve druge porodice koje sam poznavao. Moj otac je otkrio tamošnju pekaru u kojoj su pekli debele vekne teškog crnog hleba, pa je uporno kupovao samo taj. Govorio je da ima lepši ukus, što je po mom mišljenju bila najobičnija glupost. Pravi hleb je bio beo, prethodno isečen i gotovo da nije imao ukus: u tome je i bila poenta.

Vozač policijskih kola je izašao, otvorio zadnja vrata i rekao mi da uđem. Moj otac se vozio napred, na suvozačevom sedištu.

Policijska kola su polako krenula puteljkom. Tada pute-ljak uopšte nije bio asfaltiran; bio je to put prepun bara, rupa i šljunka, širok tek koliko za jedan auto, skroz izbra-zdan od poljoprivrednih mašina, kiše i zuba vremena.

„Ovi današnji klinci“, reče policajac. „Misle da je to vrlo smešno. Ukradu kola, provozaju ih i ostave. Biće da su neki ovdašnji.“

„Samo mi je drago što ste ga tako brzo našli“, reče moj otac.

Prođosmo pored imanja Karavej, odakle nas je posmatrala malena devojčica kose toliko plave da je bila gotovo bela, i s jarkocrvenim obrazima. Držao sam krišku ugljenisanog tosta u krilu.

„Ipak, čudno je što su ih ovde ostavili“, reče policajac, „jer je odavde dug put da se peške vrate bilo gde.“

Zašli smo za okuku na puteljku i ugledali beli mini-moris parkiran postrance, ispred kapije koja je vodila ka livadi, točkova duboko ukopanih u smeđe blato. Prošli smo pored njega i parkirali se na travi pored puta. Policajac me je pustio napolje i sva trojica smo prišli miniju, dok je policajac pričao mom ocu o kriminalu u ovoj oblasti i zašto je toliko očigledno da su to učinili neki klinci iz kraja, a onda je moj tata rezervnim ključem otključao suvozačeva vrata.

Rekao je: „Neko je zaboravio nešto na zadnjem sedištu.“ Moj otac posegnu pozadi i strgnu plavo ćebe koje je pokrivalo tu stvar na zadnjem sedištu, iako mu je policajac govorio da ne bi trebalo to da radi, a ja sam zurio u zadnje sedišta jer se tamo nalazio moj strip; stoga sam i video to.

Bilo je u pitanju *to*, ta stvar u koju sam gledao, a ne *on*.

Iako sam bio maštovito dete sklono košmarima, kada sam imao šest godina, uspeo sam da ubedim roditelje da me odvedu u muzej voštanih figura Madam Tiso u Londonu, jer sam želeo da posetim Dvoranu užasa, očekujući Dvoranu užasa sa filmskim čudovištima, kao što sam video u stripovima. Želeo sam da se divim voštanim figurama Drakule, Frankenštajnovog čudovišta i Vukodlaka. Umesto toga sam prošao kroz naizgled beskrajn niz scena sa neupečatljivim, smrknutim muškarcima i ženama koji su nekada ubijali ljude – uglavnom svoje podstanare i članove porodice – a potom i sami bili ubijeni: na vešalima, električnoj stolici ili u gasnoj komori.

Većina je bila prikazana u nelagodnim društvenim situacijama zajedno sa svojim žrtvama – za trpezom, na primer, dok njihovi otrovani članovi porodice umiru. Natpisi koji su objašnjavali ko su takođe su mi stavljali do znanja i da je većina poubijala članove porodice i prodala tela za proučavanje *anatomije*. Tada je reč *anatomija* u mojim očima stekla jezovit prizvuk. Nisam znao šta je to *anatomija*. Znao sam samo da *anatomija* tera ljude da ubijaju vlastitu decu.

Jedini razlog zašto pri obilasku nisam vrišteći istrčao iz Dvorane užasa jeste što nijedna voštana figura nije delovala potpuno uverljivo. Nisu mogli da izgledaju zaista mrtvo, jer nikada nisu izgledali zaista živo.

A ni ta stvar sa zadnjeg sedišta, pokrivena plavim ćebetom (*prepoznao* sam to ćebe. Bilo je to ćebe s police u mojoj staroj sobi, za slučaj da zahladni), nije bila uverljiva. Pomalo je podsećala na kopača opala, ali je bila odevena u crno odelo, s belom košuljom s karnerima i crnom leptir-mašnom. Kosa joj je bila zalizana i veštački svetlucava. Oči su joj piljile u daljinu. Usne su joj bile modre, ali joj je koža bila veoma crvena. Ličila je na parodiju zdravlja. Oko vrata nije imala lanac od belog zlata.

Ispod te stvari sam mogao da vidim svoj primerak *SMEŠ!*-a, izgužvan i savijen, s Betmenom na naslovnoj strani, baš kao što je izgledao na televiziji.

Ne sećam se ko je šta tada rekao, samo se sećam da su me naterali da se udaljim od minija. Prešao sam na

drugu stranu puta i sâm tu stajao dok je policajac razgovarao s mojim ocem i zapisivao nešto u beležnicu.

Piljio sam u mini-moris. Od auspuha do vozačevog prozora protezalo se zeleno baštensko crevo. Oko auspuha beše zalepljeno gusto smeđe blato, koje je pridržavalo crevo.

Niko me nije posmatrao. Zagrizao sam tost. Bio je zagoreo i hladan.

Kod kuće bi moj otac pojeo većinu zagorelih kriški tosta. „Njam!“, rekao bi, kao i: „Ugalj! To je dobro za zdravlje!“, ili „Zagoreo tost! Moj omiljeni!“, i onda sve pojeo. Kada sam bio mnogo stariji, priznao mi je da nikada nije voleo zagoreli tost, već da ga je jeo samo da se ne bi bacio, i na delić sekunde osetio sam se kao da je čitavo moje detinjstvo bilo laž: da se jedan od stubova na kojima je počivao čitav moj svet urušio kao da je od suvog peska.

Policajac je pričao u mikrofonsku radio-stanicu na vozačevom sedištu patrolnih kola.

Zatim je prešao put i došao do mene. „Izvini zbog ovoga, sinko“, rekao je. „Za minut će ovamo stići još kola. Trebalo bi da ti nađemo neko mesto da pričekaš, da nikome ne bi smetao. Da li bi voleo da opet sediš na zadnjem sedištu moga auta?“

Odmahnuo sam glavom. Nisam hteo opet tamo da sedim.

Nečiji glas, devojački, reče: „Može da pođe sa mnom do farme. Nije nikakav problem.“

Bila je mnogo starija od mene, imala je najmanje jedanaest godina. Njena riđesmeđa kosa je bila ošišana relativno kratko za jednu devojčicu, a nos joj je bio prćast. Imala je pegice. Nosila je crvenu suknju – devojčice tada nisu mnogo nosile farmerke, bar ne u tom kraju. Imala je blagi sasekski naglasak i prodorne sivoplave oči.

Policajac je odveo devojčicu do mog oca, gde je došla dozvolu da me odvede, a zatim smo devojčica i ja zajedno pošli puteljkom.

Rekao sam: „Imamo mrtvacu u kolima.“

„Zato je i došao ovamo“, reče mi ona. „Kraj puta. Ovde ga niko neće naći niti zaustaviti u tri ujutru. A blato ovde je vlažno i lako se oblikuje.“

„Misliš da se sam ubio?“

„Da. Voliš li mleko? Baka upravo muze Besi.“

Rekao sam: „Misliš, pravo mleko, iz krave?“, a zatim se osetio tupavo, ali ona umirujuće klimnu glavom.

Zamislio sam se nad time. Nikada nisam pio mleko koje nije iz flaše. „Mislim da bih voleo da probam.“

Zaustavili smo se u malenoj štali, gde je starica, mnogo starija od mojih roditelja, duge sede kose nalik paučini i usukanog lica, stajala pored krave. Na svaku sisu na vimenu bilo je prikačeno po jedno dugačko crno crevo. „Nekada smo ih muzle ručno“, reče mi ona. „Ali je ovako lakše.“

Pokazala mi je kako mleko teče iz krave kroz crne cevčice pravo u mašinu, pa zatim kroz hladnjak i onda